

Övning gick fel

**BRANDMÄN
svårt skadade**

**BANKDIREKTÖR
sprang ifatt rånare**

Pengarna saknas

**ANDERSTORP
missar VM?**

Ledare: **HUSLÄKARNA • DYRT MED VILLA**

Andrasidan:

Inga-Greta Agrell: **Handikappade behöver också älska**

Bernt Eklundh: **Om arbetets söner och döttrar**

Handikappade behöver också älska

Det är grymt och orättvist att av välvilja skydda handikappade människor från livet självt, skriver den brittiska läkaren Wendy Greengross i boken *Rätt att älska*, som nu kommit på svenska. Barnpsykiatern Inga-Greta Agrell diskuterar boken här och jämför den med sina egna erfarenheter av sexualundervisning för handikappade unga.

FÖR SÅDÄR 15 år sedan blev jag ombedd att sammanträffa med en grupp handikappade tonåringar för att som det hette "ge sexuell upplysning". Efter mycken tvekan och stark påtryckning gav jag efter, och jag har inte ångrat det misslyckade försöket. Det var nämligen mycket lärorikt. Gruppen var sammansatt av ungdomar med olika handikapp. Alla var kroppsligt handikappade, en del av dem var intellektuellt välutrustade, andra psykiskt utvecklingsstörda.

För det första: Vill man få kontakt beträffande så laddade problem som de sexuella måste man känna den grupp man vill nå — och det lär man sig inte på några förmiddagstimmar. Det krävs upprepade långvarig samvaro.

För det andra: Handikappade tonåringar har liksom andra ungdomar olika personligheter, utformade efter vars och ens biologiska och miljöbetingade förutsättningar. Fördomar finns hos handikappade som hos friska. Var och en bär på

sina miljödoktriner. En individuell utredning och diagnos är viktig, både med hänsyn till personlighet och handikapp, innan man startar en gruppundervisning i sexuella frågor.

□ Onani en naturlig företeelse

Att ge information om onani som en naturlig företeelse var rent chockerande under en epok, då personalen på en del barninstitutioner på kvällarna gick omkring och drog täckena av de unga för att kontrollera om de hade händerna inne i pyjamasbyxorna eller under nattskjortan.

□ Tiderna förändras

Fortfarande kvarstår en mängd fördomar som behöver bearbetas. I en bok på 126 sidor har Wendy Greengross lyckats ge ett nyanserat panorama över handikappproblem. Boken heter *Rätt att älska* (Natur och kultur, översättning och bearbetning av Gunnel Enby och Marianne Rutberg).

I 10 kapitel behandlas handikappades sociala, psykologiska, känslomässiga och sexuella problem. Många — jag vill säga de flesta — av frågeställningarna berör friska normala barn och deras föräldrar lika mycket som handikappade. Vad vi kanske inte alltid tänker på i vår beskyddarnit är att både handikappade och friska barn ska ha rätt att lyckas men också att misslyckas. "Det är grymt och orättvist att av välvilja skydda handikappade människor från livet självt", säger Greengross.

Jag erinrar mig en lärdom från barnpsykiatrins barndom. Man sökte barnpsykiatrisk hjälp för

barn med handikapp av olika slag, psykiska och kroppsliga. Undersökningsresultaten rapporterades till läraren, som rekommenderades ta "lite extra hänsyn" till barnet på grund av det aktuella handikappet. Snart nog kom ett nödrop från läraren: "Ju snällare vi är mot barnet, dess besvärligare blir det".

I dag har vi lärt oss just det Greengross vill säga och numera skriver vi i våra utlåtanden: "På grund av sitt handikapp är barnet i behov av fasta normer för att tackla sina svårigheter".

Jag citerar åter Greengross: "Barn lär sig att leva just genom sina erfarenheter av det svåra och smärtfyllda".

"Per aspera ad astra" (Genom det bittra mot stjärnorna) äger dock inte alltid sin giltighet. Man får nog se till att man inte med krav och dressyr krossar den redan drabbade.

Författaren säger att hur de handikappade klarar att klassificeras "som en homogen, om än något udda grupp i samhället helt beror på uppfostran". Därvidlag får man ge en reservation: Vad har den handikappade för resurser i sin grundpersonlighet — intellektuella, känslomässiga o s v?

□ Bo hemma eller på institution?

Greengross framhåller att det är bäst för det handikappade barnet att vårdas i sitt hem men reserverar sig för såväl ekonomiska som psykologiska och sociala förhållanden i hemmet. Personligen pressar jag aldrig på föräldrar att behålla ett intellektuellt svårt handikappat barn hemma. Ett i dag gångbart talesätt: "Det efterblivna barnet har samma rätt till sitt hem som det

friska" är en floskel som kan vara ödesdiger för en familj som redan är hårt skuldtynad av att inte klara det handikappade barnet hemma.

□ Äktenskap mellan handikappade

"Även om det finns risk för att den ena kan dö för tidigt, så har den andra fått några år av lycka som ingenting kan ta ifrån honom eller henne." Så ser Greengross på äktenskap mellan handikappade. Men svårigheter finns, en del speciella för just handikappade: "Handikappade människor tar man i utan att be om ursäkt". Detta anser författaren kan ge de handikappade "en ganska likgiltig, ibland egendomligt objektiv inställning till sin kropp, något som gör dem mindre mottagliga för närmanden från det motsatta könet". Det förefaller sannolikt att så är fallet. Författaren har en positiv inställning till den äktenskapliga dubbel-sängen. Hennes reservationer måste tillmätas stor betydelse. Någon har t o m sagt att äktenskapets värsta fiende är den äktenskapliga sängkammaren och framför allt den med dubbelsäng.

Sexuella förhållanden utom äktenskapet diskuteras, otrohetsproblemet behandlas ingående. Greengross är starkt engagerad i de handikappades sexuella problem, inte bara de psykosexuella utan även de rent tekniska. Hon tar upp frågan om "sexualsamariter" som en möjlighet att hjälpa handikappade i sexuell nöd. Hon är dock fullt medveten om de både praktiska och psykologiska svårigheterna och särskilt då beträffande handikappade som vårdas på institution, där ju svårigheterna på det sexuella området många gånger är i det

närmaste oöverkomliga. Ett betydande utrymme ges åt diskussion av olika varianter av sexualliv: Teknik och tekniska hjälpmedel, onani, homosexualitet o s v.

□ Handikappades barn

Man får en saklig presentation av problem som möter barn till handikappade. Särskilt trycker Greengross på risken att barn till gravt handikappade redan tidigt måste ikläda sig vuxenroller och sålunda gå miste om en viktig del av barndomen. Naturligtvis måste man beakta den oerhörda skillnaden mellan kroppsligt och psykiskt handikappade föräldrar.

Den här bok, blygsam till formatet rymmer klokskap, tolerans och medmänsklighet som berör inte bara handikappvärlden utan lika mycket världen utanför. Det märks att författaren är en läkare som specialiserat sig på samlevnads- och sexualrådgivning.

Vad man kanske vill anmärka på är att denna bok, som man vill rekommendera inte bara till fackfolk utan även till en bred allmänhet, borde innehålla mer nomenklaturförklaringar än som ges. Försöksvis har jag testat en grupp lekmän och funnit att även välskolade inte alltid känner till många ord och uttryck i boken, t ex erogena zoner, ambivalens, anatomiens elementa, destruktiv, sexograf, oralt sex, ja inte ens uttrycket erigerad penis får anses vara allmängods.

En bra litteraturförteckning ingår. Och i översättningen känner man med nöje igen Gunnel Enbys eleganta språk.

Inga-Greta Agrell